Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta 17.10.2024

Väestöliiton ja Suomen naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston kirjallinen asiantuntijalausunto kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta

Asia: VNS 4/2024 vp Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko
https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+4/2024

Elina Korhonen, Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston puheenjohtaja, Väestöliiton kansainvälisten asioiden johtaja

Väestöliitto ja Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkosto kiittävät mahdollisuudesta lähettää kirjallisen asiantuntijalausunnon ulkoasianvaliokunnalle Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta.

Huolimatta YK:n jäsenvaltioita velvoittavasta YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmasta 1325, naiset, rauha ja turvallisuus, ja sitä seuranneista täydentävistä päätöslauselmista, YK:n pääsihteerin uusimmasta naiset, rauha ja turvallisuus -raportista käy ilmi, että naisten oikeudet ovat osittain kääntyneet laskuun samalla kun väkivaltaiset konfliktit, sotilasmenot, sotilasvallankaappaukset, siirtolaisuus ja ruokaturvattomuus ovat lisääntyneet.

Suomi tunnetaan maailmalla tasa-arvokysymysten, seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien ja Naiset, rauha ja turvallisuus -agendan edelläkävijänä ja asiantuntijana. Elämme monien väkivaltaisten kriisien aikaa, joista osa on pitkittyneitä. Maailmassa on sotia ja luonnonkatastrofeja paenneita enemmän kuin koskaan. Samaan aikaan tasa-arvoon, naisspesifeihin tarpeisiin, ihmisoikeuksien edistämiseen ja myös Naiset, rauha ja turvallisuus -agendaan laajemminkin kohdistuu globaalisti voimakasta vastustusta ja tämän takia on erityisen tärkeää, että Suomi pysyy edelleen etujoukoissa 1325-agendan puolustajana ja että Suomen tuki 1325-työlle on pitkäkestoista ja ennustettavaa.

Kiitämme selontekoa siitä, että se on nostanut useamman, agendan edistämiseksi tärkeän teeman kuten naisten ja tyttöjen oikeudet sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeudet painopisteeksi.

Ymmärrämme, että Ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa sekä Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selontekoa tulee lukea ainakin jossain määrin rinnakkain. Silti pahoittelemme sitä, että kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa ei mainita lainkaan Naiset, rauha ja turvallisuus -päätöslauselmia eikä selontekojen hierarkia ole täysin selvä.

Erittäin huolestuttavaa on, että kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon myötä Suomen kehityspolitiikka vaikuttaa kaventuvan. Onkin tärkeää, että Suomi jatkaa kehityspolitiikallaan pitkäjänteistä työtään köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiseksi, mikä auttaa luomaan vakaampia, hyvinvoivempia ja tasa-arvoisempia yhteiskuntia.

Selonteossa mainitaan, että Suomen pyrkii vastamaan kehittyvien maiden ilmastotarpeisiin ensisijaisesti tukemalla suomalaisyritysten pääsyä kehittyville markkinoille. Onkin kuitenkin huolestuttavaa, jos Suomi keskittyy viennin edistämisessä ainoastaan maihin, joissa on korkeat odotukset markkinoiden kasvulle. Nämä eivät ole maita, joita köyhyys, ilmastokriisi ja huonontunut turvallisuustilanne koettelevat eniten. Kehitys- ja kauppapolitiikan tarpeet eivät kohtaa maantieteellisesti ja tämä kohtaamattomuus on vaarassa entisestään marginalisoida kaikkien haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä ja alueita.
Kiitämme selontekoa kuitenkin kirjauksesta, jonka mukaan järjestöillä on tärkeä ja kasvava rooli kehitysyhteistyön toteuttajina ja että järjestöjen työ nähdään oleellisena toimivan demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan edistämisessä. Tämä on erityisen

tärkeää aikana, jona maailmanlaajuisesti kansalaisyhteiskunnan tila kapenee sekä seksuaalioikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa vastustava anti-gender-liike vahvistuu.

Väestöliitto on Suomessa se taho, joka seuraa tiiviisti anti-gender-liikkeen agendaa ja kehittymistä globaalisti ja tilanne tuntuu vaikeutuvan entisestään liikkeen ajamien regressiivisten teemojen halvaannuttaessa kansainvälistä sopimista ja ihmisoikeuksien ja demokratian tilaa.

Mielestämme onkin erityisen tärkeää, että kansalaisjärjestöjen edustajia kuullaan aidosti poliittisissa valmisteluprosesseissa ja otetaan jäseneksi Suomen kansainvälisiin valtuuskuntiin.
Lisäksi nostamme esiin muutaman huomion selonteosta:

1. **Naiset, rauha ja turvallisuus –agendan kannalta tärkeä ja huolestuttava muutos selonteossa**

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon lähtökohta on muuttunut aikaisemmista selonteoista. Tässä käsiteltävässä selonteossa Suomen kehitysyhteistyön päämääräksi ei ole kirjattu köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämistä, eikä myöskään mainintaa siitä, että 0,2 % BKTL:stä kohdistettaisiin kaikista köyhimpiin maihin. Tällä on Naiset, rauha ja turvallisuus –toimintaohjelman edistämisen kannalta vaikutuksia, koska kaikista köyhimmät alueet ja maat ovat usein myös hauraita, poliittisesti epävakaita ja niiltä puuttuu mahdollisuus rakentaa resilienssiä, esimerkiksi luonnonkatastrofien varalta.

Kaikista köyhimmille maille ja alueille kohdistuva, varsinkin sukupuolten tasa-arvoa, demokratiaa, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja –oikeuksia, nuorten osallistumisen mahdollisuuksien lisäämistä ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamista lisäävä kehitysyhteistyö ehkäisee poliittisia konflikteja sekä vahvistaa maiden resilienssiä katastrofien sattuessa.

2. **Sukupuolittunutta- ja seksuaaliväkivaltaa ehkäiseviä sekä ihmiselämiä pelastavia seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluja tulee vahvistaa osana Suomen humanitaarista työtä.**

Naiserityiset tarpeet, kuten seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut sekä naisten ja tyttöjen suojelu sukupuolittuneelta- ja seksuaaliväkivallalta ovat olennainen osa tehokasta humanitaarista apua. Kuitenkin vain 1 % kaikesta humanitaarisesta rahoituksesta kohdistuu seksuaali- ja lisääntymisterveyden turvaamiseen. Siksi Suomen tulee panostaa tähän työhön. YK:n väestörahasto UNFPA on ainoana YK-järjestönä vastuussa näiden edistämisestä YK-koordinaatiossa humanitaarisissa kriiseissä.

Viime vuosina Suomi on kuitenkin lopettanut humanitaarisen tuen UNFPAlle (mm. Ukrainan tuki loppui joulukuussa 2023 ja tuki Syyrian työlle 2022), pienentänyt yleisrahoitusta (30 miljoonaa 2023 vs. 25 miljoonaa 2024) sekä lopettanut tukea maatason työlle (mm. Somalia ja Myanmar). Kehitysrahoituksen tulee vastata selonteon painopisteitä, joten UNFPAn yleistuki tulee jatkossa turvata lisäleikkauksilta ja humanitaarista rahoitusta tulee kohdentaa UNFPAn työhön mm. Ukrainassa ja Afganistanissa.

Naisspesifeistä tarpeista humanitaarisen työn osalta vastaavat myös paikalliset perhesuunnittelujärjestöt, osa suomalaisista kansalaisjärjestöistä ja kansainväliset järjestöt kuten Kansainvälinen perhesuunnittelujärjestöjen liitto IPPF. IPPF:n jäsenjärjestöt toimivat haurailla alueilla ja vahvistavat naisten pääsyä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin. Tämä on tärkeää, koska ilman mahdollisuutta päättää omasta lapsiluvusta, on naisten mahdotonta osallistua yhteiskuntien rakentamiseen, rauhanneuvotteluihin, koulutukseen tai työelämään. IPPF:n jäsenjärjestöt toimivat usein erittäin vaikeissa oloissa tavoittaen kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevat naiset. Järjestöt ovat paikalla ennen kriisiä, kriisin aikana ja sen

jälkeen. IPPF:n jäsenjärjestöt tekevät myös saumatonta yhteistyötä YK-järjestöjen kanssa tehostaen niiden toimintaa.

3. Ihmisoikeustoimijat ja kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevat henkilöt

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko kirjaa jatkavansa pitkäaikaista ihmisoikeuspoliittista linjaansa mm. naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi. Myös Suomen kansallinen Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelma painottaa haavoittuvien ryhmien suojelun ja oikeuksien edistämisen tärkeyttä.

Haluamme kiinnittää huomiota siihen vainoon, jota julkista ihmisoikeustyötä tekevät naiset, kuten toimittajat, ihmisoikeustoimijat ja poliitikot tai maa- ja ympäristöoikeuksien puolustajat, joutuvat kokemaan.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat erityisen vainottu ryhmässä monissa maissa ja kärsivät suhteettomasti humanitaarisissa konteksteissa. Lisäksi tiukat kriminalisoinnit ja kaventuva kansalaisyhteiskunnan tila vaikeuttavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia edistävien järjestöjen toimintaa ja vaarantavat oikeuksia puolustavien turvallisuuden.

Haluamme kiinnittää erityistä huomiota siihen, että Suomen tulee kaikessa ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan, myös kehityspolittikassaan, johdonmukaisesti puolustaa haavoittuvimmassa asemassa olevien oikeuksia ja puolustaa naisihmisoikeustoimijoita.

4. Suomen täytyy panostaa johdonmukaisesti tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia edistävään kauppapolitiikkaan ja vienninedistämiseen.

Kansainvälisen kaupan vahvistaminen ja suomalaisten yritysten jalansijan saamisen tukeminen kehittyvissä maissa sekä viennin edistäminen ovat korostuneita selonteossa. Tämän takia on erityisen tärkeää, että Suomi panostaa aidosti tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia edistävään kauppapolitiikkaan. On tärkeä teettää arvio Suomen vienninedistämisen vaikutuksista tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin ja arvion löydöksien avulla puuttua mahdollisiin epäkohtiin. Lisäksi on erityisen tärkeä muistaa, että naiset eivät voi osallistua koulutukseen ja työelämään, ellei heidän seksuaali- ja lisääntymisterveystarpeensa täyty.

On tärkeää, että kirjauksen mukaisesti Suomen kaikessa kauppa- ja kehityspoliittisessa toiminnassa kunnioitetaan ihmisoikeuksia ja edistetään tasa-arvoa. Se, miten ihmisoikeuksia ja varsinkin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksia edistetään kansainvälisen kaupan ja viennin keinoin, pitäisi selventää. On pidettävä mielessä, että myös kauppa- ja vientipolitiikalla on merkitystä tasa-arvon ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta ja tällä taas on vaikutusta Naiset, rauha ja turvallisuus – agendan toteutumisen näkökulmasta. Yritysvetoisen kehitysyhteistyön tuloksia haavoittuvimpien ryhmien kannalta sekä tasa-arvo- ja ihmisoikeusvaikutuksia tulee seurata, arvioida ja raportoida läpinäkyvästi.

5. Kansalaisyhteiskunnan tila on kaventunut

Selonteossa todetaan, että kansalaisjärjestöt pystyvät toimimaan myös hauraissa tilanteissa. Tähän kansalaisjärjestöillä on hyvät edellytykset kolmoisneksus-lähestymistavan kautta, jossa huomioidaan kehitysyhteistyö, humanitaarisen avun ja rauhanrakentamisen yhteistoiminta ja johdonmukaisuus. Samalla tämän lähestymistavan soveltaminen edellyttää Suomelta poliittista johdonmukaisuutta ja adaptiivisuutta kansalaisjärjestöjen tukemisessa.

Kuten selonteossa kirjoitetaan, voivat suomalaisjärjestöt tukea kehittyvien maiden kansalaisyhteiskuntaa. Nämä toimijat tuntevat paikallisen kontekstin ja yhteisöjen tarpeet parhaiten. Samoin paikallisilla toimijoilla on asiantuntemusta keinoista ja tulokulmista, joilla voidaan edistää naiset, rauha ja turvallisuus agendaa ja kaikista haavoittuvimpien ihmisten oikeuksia.

6. Teknologia ja innovaatiot voivat oikein hyödynnettyinä edistää sukupuolten tasa-arvoa – ja Suomen tulee jatkaa edelläkävijänä tässä teemassa

Suomen kansallisessa Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmassa tunnistetaan teknologiakehityksen rooli hyvinvoinnin mahdollistajana, mutta myös sukupuolten välisten digikuilujen ja teknologioiden varjopuolien, kuten sukupuolittuneen verkkoväkivallan, haasteet. Naisten mahdollisuus täysimääräisesti hyötyä digitaloudesta on keskeinen keino saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet.

Teknologian ja innovaatioiden hyödyntäminen tasa-arvon edistämisessä on tärkeä vahvuusalue Suomen ulko- ja kehityspolitiikassa ja tähän tematiikkaan profiloituminen on ollut Suomelta viisas strateginen valinta. Hyvä esimerkki tästä on selonteossakin mainittu Suomen johtorooli UN Womenin koordinoiman Generation Equality -kampanjan toimintakoalitiossa, joka keskittyy teknologioihin ja innovaatioihin tasa-arvon edistäjinä. Suomi johtaa toimintakoalitiota yhteistyössä yksityisen sektorin toimijoiden, kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden, säätiöiden, sekä muiden YK:n jäsenvaltioiden kanssa.

Suomi on tehnyt teemaan liittyen yhdeksän sitoumusta, joilla edistetään mm. sukupuolittuneen verkkoväkivallan ehkäisemistä ja poistamista, teknistieteellisten alojen tasaisempaa sukupuolijakaumaa ja sukupuolinäkökulman lisäämistä teknologia-alan sijoitustoiminnassa. On kuitenkin tärkeää muistaa, että työ on vasta alussa ja **Suomen on tärkeää säilyttää asemansa edelläkävijänä tasa-arvonäkökulmien huomioimisessa teknologioihin liittyen.** Tämä pitää sisällään myös sukupuolinäkökulman huomioimista esimerkiksi tekoälyn sääntelyyn liittyen tai uusiin teknologioihin liittyvien sukupuolittuneiden turvallisuusuhkien osalta.

7. Olemme huolissamme kehitysyhteistyön ehdollistamisesta

Selonteko linjaa, että Suomen kehitysyhteistyö ehdollistetaan omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen tukemiselle. Suomi ei kehitysyhteistyössään tue hallintoja tai toimijoita, jotka tukevat Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainassa. Ehdollistaminen sotii kehitysyhteistyön periaatteita vastaan. Eri mailla on erilaisia syitä olla tuomitsematta hyökkäyssotaa ja Suomen ajama pakkovalinta voidaan pahimmassa tapauksessa tulkita ymmärtämättömyydeksi tai jopa välinpitämättömyydeksi erilaisten kontekstien todellisuuksista ja uhkista. Kehitysyhteistyön ehdollistaminen omien kansalaisten vastaanottamiselle taas valjastaa yksittäiset ihmiset politiikan pelinappuloiksi.

Vaikka ehdollistamisella pyritään vaikuttamaan valtioiden toimiin, ulottuvat sen vaikutukset ihmisten arkeen. Kehitysyhteistyötä, humanitaarista työtä ja rauhan ja sovinnon työtä tehdään usein maissa, joissa on nimenomaisesti ongelmia demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen suhteen ja tätä prosessia pyritään tukemaan mm. lisäämällä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja tukemalla kansalaisyhteiskuntaa, jotta he voisivat itse vaikuttaa oman maansa kehitykseen. Suomen antama kehitysyhteistyö suuntautuu yhteiskuntien haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten, kuten naisten ja vähemmistöjen, elämän ja oikeuksien kohentamiseen. Heillä on usein olemattomat vaikutusmahdollisuudet valtioidensa valitsemaan viralliseen linjaan toisten maiden hyökkäyssotien suhteen tai sen, miten valtio sitoutuu sääntöperustaiseen maailmanjärjestykseen.

Ehdollistaminen ei saa koskea kansalaisjärjestöjen työtä, esimerkiksi tasa-arvo ja seksuaali- ja lisääntymisterveystyötä ja Naiset, rauha ja turvallisuus -työtä tekevien suomalaisten kansalaisjärjestöjen toimintaa tai kansainvälisten nais- ja perhesuunnittelujärjestöjen toimintaa.

Osa suomalaisista kansalaisjärjestöistä, jotka tekevät Naiset, rauha ja turvallisuus -työtä saavat rahoitusta maaohjelmista, joihin kahdenvälisen kehitysyhteistyön määrärahoja on kohdennettu. Tämä työ antaa mahdollisuuden tukea suoraan paikallisia naisrauhanrakentajia sekä nais- ja perhesuunnittelujärjestöjä.

Esimerkiksi Somalian kohdalla kehitysyhteistyön epääminen ehdollistamisperiaatteiden pohjalta tarkoittaisi sitä, että tärkeä työ tasa-arvon, hyvän hallinnon ja terveydenhuollon vahvistamiseksi olisi vaarassa loppua. Suomen ja Somalian välisten suhteiden päätavoitteita ovat esimerkiksi rauhan ja valtionrakennuksen edistäminen ja sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten oikeuksien tukeminen. Somalian pitkäkestoinen konflikti vaikuttaa naisten ja tyttöjen elämään valtavasti ja haasteina ovat esimerkiksi äitiyskuolleisuus, sukupuolittunut- ja seksuaaliväkivalta ja silpominen.

Naiset, rauha ja turvallisuus -työ on keino vahvistaa naisten asemaa päätöksenteossa, suojella ja vahvistaa heidän oikeuksiaan sekä kehittää haurasta yhteiskuntaa vakaammaksi.

Lisätiedot:

Elina Korhonen, Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston puheenjohtaja
Väestöliiton kansainvälisten asioiden johtaja
elina.korhonen@vaestoliitto.fi, puh. 050 514 8829

Linda-Lotta Luhtala, Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkoston koordinaattori
linda-lotta.luhtala@unwomen.fi, puh. 050 4133 052

Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus -verkosto on vuonna 2006 perustettu avoin kansalaisyhteiskuntaverkosto, joka edistää naiset, rauha ja turvallisuus -teemoja Suomessa ja Suomen työssä globaalisti. Verkostoon kuuluu yli 25 järjestöjäsentä ja yli 200 tutkija-, asiantuntija- ja henkilöjäsentä. Verkostoa koordinoi UN Women Suomi ulkoministeriön tuella.